Tóth Anna

INTERNETES NYELVHASZNÁLAT 8. OSZTÁLYOS DIÁKOK NYELVI NAPLÓIBAN

1. Bevezetés

A 21. századi nyelvtantanításban kiemelt jelentőséggel bír a tanulók saját nyelvi tapasztalatainak bevonása a tanórai munkába. Lényegesnek tartom, hogy a tanulók olyan aktuális, számukra releváns témákkal és feladatokkal találkozzanak, amelyek elősegítik a belső motiváció kialakulását. A Z és alfa generáció tagjai számára különösen ösztönző lehet, ha a tanulási folyamat során autentikus, a mindennapi nyelvhasználatukhoz kapcsolódó példákkal dolgozhatnak (Szerdi 2018). Kutatásomban a nyelvi napló mint problémaalapú pedagógiai módszer alkalmazhatóságát vizsgáltam az általános iskola felső tagozatában, különös tekintettel arra, hogy ez a megközelítés miként illeszthető be a hagyományos anyanyelvi órák keretei közé (Tóth 2024). A vizsgálatot nyolcadik évfolyamon, az internetes nyelvhasználat témakörére fókuszálva végeztem.

1.1. Szakirodalmi áttekintés

1.1.1. A nyelvmenedzselés-elmélet

Kutatásom alapját az a feltételezés képezi, hogy a diákok tanulási folyamata és munkája hatékonyabbá válik, ha az anyanyelvi órákon olyan feladatokkal és példákkal találkoznak, amelyek saját nyelvi tapasztalataikra épülnek. Ennek elméleti hátteréül a nyelvmenedzselés-elmélet (Language Management Theory, Jernudd–Neustupný 1987) szolgálhat, amely a nyelvi és kommunikációs problémák feltárására, elemzésére és kezelésére összpontosít. Alapelve, hogy a nyelvhasználók az általuk észlelt és értékelt nyelvi problémákat elemzik. A hétköznapi beszélők állapítják meg, hogy mi az, ami nyelvi problémának tekinthető, nem pedig szakemberek – ellentétben a nyelvi tervezéssel vagy a nyelvműveléssel.

A magyar kutatók közül elsőként Szabómihály Gizella (2005, 2007) ismertette az elméletet, többek között a szlovákiai magyar jogi-közéleti szövegek magyar nyelvre fordításának problémakörével összefüggésben. Lanstyák István munkáiban az elmélet alkalmazhatóságának lehetőségeit vizsgálja (Lanstyák 2010a, 2010b, 2018). Ludányi Zsófia és kutatótársai a nyelvmenedzselés-elmélet szemléletének intézményes nyelvi tanácsadásban való felhasználhatóságát elemezték (Ludányi 2020a; Ludányi et al. 2022). Az elmélet az anyanyelvi nevelés területén is alkalmazható, különösen a problémaalapú tanulás megközelítésének segítségével (Domonkosi–Ludányi 2020a, 2020b; Domonkosi et al. 2022).

A nyelvmenedzselés egy folyamat, amely az alábbi lépésekre bontható (Jernudd–Neustupný 1987: 78–80): 1. kommunikációs helyzet során normától, elvárástól való

https://doi.org/10.17048/Pelikon.2025.213

eltérés következik be, amelyet a nyelvhasználók nyelvi problémaként érzékelnek (noting); 2. a nyelvhasználók ezt a problémát pozitívan, semlegesen vagy negatívan értékelik (evaluation); 3. akciótervet dolgoznak ki annak kezelésére (adjustment design); 4. az akcióterv megvalósul. Az 5. lépés a visszajelzés (feedback), amely visszatér az első szakaszhoz (Sherman 2007). A nyelvmenedzselés modellje ciklikus jellegű (Nekvapil 2009), így az 5. lépés után új ciklus indulhat, ha a nyelvi problémát nem sikerült megoldani, vagy ha a megoldás újabb problémát eredményezett (Kimura 2014).

A nyelvi probléma fogalma központi szerepet tölt be az elméletben, kezdetben a normától való negatívan értékelt eltérést jelentette (Jernudd–Neustupný 1987: 75). Lanstyák István a meghatározást problematikusnak tartotta, ezért a fogalmat kitágította, és a nyelvi problémát olyan eseményként határozta meg, amely a verbális kommunikációban valamilyen zavart, fennakadást, kellemetlen érzést okoz, vagy akár meg is akadályozhatja azt, illetve olyan nyelvi eszközök és dekódolási stratégiák használatára kényszerít, mely eredetileg nem állt a beszélő és a hallgató szándékában (Lanstyák 2010a). Ezeket a nyelvi jelenségeket háromféleképpen lehet értékelni, negatívan (inadequacy), semlegesen vagy pozitívan (gratification, Neustupný 2003). A nyelvi probléma fogalma még tovább tágítható, olyan negatívan, semlegesen, pozitívan értékelt nyelvi jelenségek tartoznak bele, melyek valamilyen reflexiót váltanak ki a kommunikációs folyamatban részt vevőktől vagy egy külső szemlélőből (Ludányi et al. 2022: 76).

A nyelvmenedzselésnek két formája különböztethető meg: az egyszerű (simple) és a szervezett (organized) változat. Az egyszerű nyelvmenedzselés esetében a beszélők egy beszédhelyzet előtt, közben vagy után oldanak meg egy konkrét interakció során felmerülő nyelvi problémát. Ezzel szemben a szervezett nyelvmenedzselés nagyobb közösségeket érintő problémák kezelésére irányul, és szakemberek végzik. Az oktatás területén az anyanyelvi nevelés a szervezett nyelvmenedzselés egyik formájának tekinthető, mivel a nyelvi problémák tanórai feldolgozása hozzájárulhat a diákok nyelvi tudatosságának fejlesztéséhez, valamint segítheti őket a különböző nyelvi kihívások és kommunikációs helyzetek kezelésében (Domonkosi–Ludányi 2020a).

1.1.2. A kutatásalapú tanulás

A kutatásalapú tanulás (inquiry-based learning) egy olyan tanulási forma, melynek során a diákok a természettudományokban is alkalmazott kutatási módszereket sajátítják el és hasznosítják a tanulási folyamatban. Ilyen módszerek a kérdések megfogalmazása, az érvelés, a vizsgálódás, a becslés, az adatgyűjtés és értelmezés, a feltáró gyakorlatok, illetve a közös munka. Kiemelten fontos aspektusai a kutatásalapú tanulásnak a valós életből vett példák, illetve az ezekre alkalmazható gyakorlati megoldások (Anderson 2002). A kutatásalapú tanuláson belül megkülönböztethető három módszer, az irányított, a strukturált és a szabad kutatás (Wenning 2005, 2007). Az irányított kutatás során a tanár határozza meg a problémát és a kutatáshoz szükséges módszereket, eszközöket; a strukturált kutatás esetében csak a problémafelvetés származik a tanártól, a módszereket a diákok választják meg; a szabad kutatásban pedig a diákok dönthetik el, mit tekintenek problémának, és

ők választják a kutatás módszereit is. Ilyen módon nagyfokú önállóság és önszabályozó tanulás mehet végbe, melynek során a diákok a saját problémafelvetéseikkel foglalkoznak, és társaikkal közösen dolgozva oldják meg azokat (Wenning 2007).

A kutatásalapú tanulás elsősorban a természettudományos tantárgyak oktatásában alkalmazható, Magyarországon először Nagy Lászlóné írt a módszer bevezethetőségéről (Nagy 2010). Úgy találta, hogy a kutatásalapú tanulás növelheti a diákok motivációját, segíti a diákok gondolkodását, és aktívabb résztvevői lehetnek a tanulási folyamatoknak. Kádár Edit és munkatársai úgy gondolják, hogy a módszer nemcsak a természettudományok oktatásában, hanem az anyanyelvi nevelésben is alkalmazható, irányított tapasztalatszerzés formájában (Kádár et al. 2022). Erre jó kiindulási alap lehet az előző részben már említett és a későbbiekben kifejtett nyelvi napló, melynek használata alkalmas arra, hogy a diákok önálló kutatómunkát végezzenek többek között a bejegyzések elemzéséhez vagy a bejegyzéseikből kiinduló további, a pedagógus által összeállított feladatokhoz.

2. Kutatási kérdések

Vizsgálatom középpontjában az állt, hogy a nyelvi napló mint a probléma- és kutatásalapú tanulásban egyaránt alkalmazható módszer hogyan illeszthető be a hagyományos anyanyelvi óra keretei közé. Kiindulásként a 2022-ben írt TikTok-szlenggel foglalkozó TDK-dolgozatom (Tóth 2022) következtetéseit használtam fel, amely szerint nagy mennyiségű angol kölcsönszó jellemzi az internetes nyelvhasználatot, különösen szórövidülések, mozaikszavak formájában. Az alábbi kérdéseket fogalmaztam meg:

- Milyen tapasztalatok születtek a témakör nyelvi naplóval történő feldolgozása során a vizsgált célcsoportban?
- Milyen tapasztalatok születtek a nyelvi napló használatával kapcsolatban az általános iskola felső tagozatában?

3. Az anyaggyűjtés és az adatfeldolgozás módszerei

3.1. Nyelvi napló

Az anyanyelvi nevelésben kiemelt jelentőséggel bírnak azok a kiegészítő tananyagok vagy módszerek, amelyek lehetőséget biztosítanak a diákok saját nyelvi tapasztalatainak bevonására. Kutatásomban a nyelvi napló módszerét alkalmaztam, amely lehetőséget teremt arra, hogy a diákok reflektáljanak a mindennapi nyelvhasználat során szerzett élményeikre.

A nyelvi napló írásos formában rögzíti a nyelvvel kapcsolatos eseményeket, észrevételeket, nyelvi jelenségeket. Ezek a bejegyzések olyan nyelvi tapasztalatokon alapulnak, amelyeket a tanulók közvetlenül éltek át, vagy másoktól hallottak. A megfigyelések forrása lehet élőbeszéd, illetve írott szöveg is. Az észlelt nyelvi jelenségeket a napló írója elemezheti és

értékelheti is. A naplóbejegyzések alapját képező nyelvi események mindegyikének közös jellemzője, hogy a gyűjtője valamilyen okból különösnek, érdekesnek, szokatlannak, viccesnek stb. tartotta (Lanstyák 2008).

A nyelvi napló módszerét többen is használták nyelvi jelenségek gyűjtésére. Lanstyák István nevéhez fűződik az első kísérlet, a pozsonyi Comenius Egyetem magyar szakos hallgatói körében végezte vizsgálatát 2006 és 2009 között (Lanstyák 2010a). Bartha Csilla az Eötvös Loránd Tudományegyetemen évek óta alkalmazza a nyelvi napló módszerét. Veszelszki Ágnes az internetes nyelvhasználat jellemzőit kutatta a módszer segítségével (Veszelszki 2017). Ludányi Zsófia pedagógusjelölt hallgatók képzése során alkalmazta a nyelvi naplót (Ludányi 2020), középiskolások körében pedig Domonkosi Ágnes és Ludányi Zsófia kezdeményezésére nyelvinapló-író pályázatokon próbálták ki a módszert (Ludányi–Domonkosi 2021b; Domonkosi–Ludányi 2022).

3.2. Kvalitatív tartalomelemzés

A beérkezett nyelvi naplók értékelésének módszere a kvalitatív tartalomelemzés volt mindkét vizsgálat esetében. Az elemzés során többféle elemzési egységgel dolgoztam: egyrészt a teljes naplóbejegyzésekkel, másrészt a gyűjtött szavakkal, kifejezésekkel. A nyolcadik osztályos naplók elemzését három szempont alapján végeztem. Ezek a következők voltak: a) a nyelvi jelenségek típusa, b) a bejegyzések kifejtettsége, c) valamint ismétlődő kifejezések a különböző diákok bejegyzéseiben.

4. A kutatás lebonyolításának folyamata és az adatközlők bemutatása

A következő fejezetben részletesen ismertetem a kutatás során alkalmazott eljárásokat, valamint bemutatom az adatközlők körét és a vizsgálat lebonyolításának főbb lépéseit.

4.1. Adatközlők a nyolcadik osztályos vizsgálatban

A nyolcadik évfolyamos adatfelvételt 2023 januárjában végeztem el. A vizsgálatban az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetem gyakorlóiskolájának 8. A osztályos tanulói vettek részt. A húszfős osztályból tizennégyen vállalták az önkéntes részvételt. Az osztály kiválasztását több tényező indokolta: egyrészt ebben az intézményben teljesítettem a belső gyakorlatomat, másrészt a szakvezető tanár ezt a tanulócsoportot javasolta a kutatás céljaihoz illeszkedően. Emellett fontos szempont volt az is, hogy a tanulók végzős évfolyamosként már elsajátították a felső tagozatos nyelvtani tananyagot, így megfelelő előismeretekkel rendelkeztek a vizsgálatban való részvételhez.

4.2. A kutatás menete a nyolcadik osztályos vizsgálatban

A kutatásban való részvétel önkéntes alapon történt, mivel a tanulóknak olyan típusú feladatot kellett teljesíteniük, amilyennel korábban nem találkoztak. A feladatban való részvétel egyúttal lehetőséget biztosított a diákoknak arra, hogy a félévzárás előtt egy további

érdemjegyet szerezzenek. A módszer ismertetésére mindössze egy anyanyelvi tanórát kaptam, ami több tényezőre vezethető vissza. Egyrészt a kutatást egy konferencia-előadás keretében történő bemutatás céljából végeztem, másrészt a vizsgálat megkezdésének időpontjára már befejeztem a gyakorlóiskolai gyakorlatomat. Emellett az osztály a gimnáziumi felvételire való felkészülés időszakában állt, így a tanórák többsége ennek a célnak volt alárendelve. Ennek megfelelően arra törekedtem, hogy a nyelvi napló alkalmazását a lehető leghatékonyabban mutassam be, és a feladat elvégzése egyben támogassa a tanulók felvételire való felkészülését is. A feladat megértésének támogatására egy útmutatót állítottam össze mintabejegyzésekkel, amelyet PDF-formátumban készítettem el. Ezt a dokumentumot egy nyelvtanórán vetítettem ki, ahol személyesen ismertettem a tanulókkal a feladat célját és részleteit. Az útmutatóban először megnéztünk egy, a diákok számára ismerős irodalmi példából vett hagyományos naplót. Leiner Laura *Szent Johanna Gimi* című regényéből származott a részlet (Leiner 2011: 261), melyet többen is olvastak az osztályban (1):

(1)
Március 31., szerda

Első órában biosz témazárót írtunk. Baranyai az egész negyvenöt percet végigjárkálta, és minden mozdulatra odakapta a fejét. Úgyhogy alig tudtam súgni Virágnak, aki természetesen nem tanult. Duplamatekon Gazdag tanárnővel laza órát tartottunk, úgy döntött, hogy a szünet előtt már nem kezdünk bele az új anyagba, ezért megnéztük a *Good Will Hunting*ot.

Tavaszi fesztivál: 5/5 – anyu szerint tök jó ötlet, és már rendelt nekem valami sprayt a netről, amivel tervei szerint majd lefúj. Klassz.

Sulirádió: 5/4 – Ma Ramones ment egész nap. A fiúk örültek…

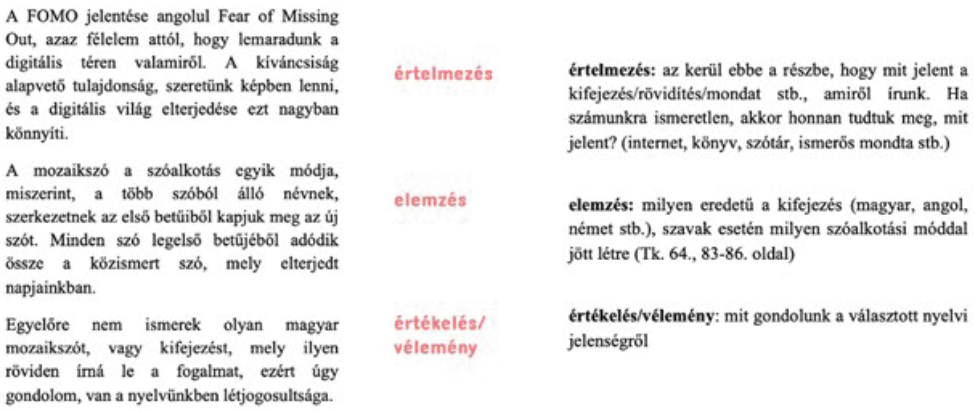
Ezt követően közösen áttekintettük a nyelvi napló szerkezeti és tartalmi jellemzőit, majd sor került a napló fogalmának részletes ismertetésére. A nyolcadik évfolyamos tanulók számára az alábbi, számukra is érthető definíciót alkalmaztam (2)

(2)
Mi az a nyelvi napló? Olyan, mint a hagyományos napló, csak nem egy napunk történéseit kell benne bemutatni, hanem nyelvvel kapcsolatos jelenségeket: szavakat, kifejezéseket, mondatokat, köszönési formákat, megszokottól eltérő kiejtési módokat, furcsa szórendet, amik valami miatt furcsák, érdekesek, viccesek, megdöbbentőek, szokatlanok.

Ezután egy konkrét példát (3) mutattam nyelvinapló-bejegyzésre, melyet egy gimnazista diák készített (Varga 2022) a Nyelvtudományi Kutatóközpont 2022-es nyelvinapló-író pályázatára (W1; Domonkosi–Ludányi 2022).

(3)
FOMO
A megfigyelt nyelvi jelenség időpontja, helyszíne:
2021. szeptember 2. péntek, Gyöngyös, baráti társaság
A megfigyelt nyelvi jelenség leírása:
Egy baráti beszélgetés során hallottam először a FOMO kifejezést. Nem tudtam, mit jelent, ezért megnéztem az interneten.
A megfigyelt nyelvi jelenség elemzése, értelmezése:
A FOMO jelentése angolul Fear of Missing Out, azaz félelem attól, hogy lemaradunk a digitális téren valamiről. A kíváncsiság alapvető tulajdonság, szeretünk képben lenni, és a digitális világ elterjedése ezt nagyban könnyíti. A mozaikszó a szóalkotás egyik módja, miszerint, a több szóból álló névnek, szerkezetnek az első betűiből kapjuk meg az új szót. Minden szó legelső betűjéből adódik össze a közismert szó, mely elterjedt napjainkban. Egyelőre nem ismerek olyan magyar mozaikszót, vagy kifejezést, mely ilyen röviden írná le a fogalmat, ezért úgy gondolom, van a nyelvünkben létjogosultsága.

A nyelvi napló szerkezeti jellemzőinek áttekintése során részletesen megvizsgáltuk, hogy a három fő egység milyen tartalmi elemeket foglal magában. Ezt követően összehasonlítottuk két különböző naplófajta szerkezeti és tartalmi sajátosságait. A hasonlóságok közé tartozik például a körülmények megjelölése és az értékelés, míg a különbségek között említhető, hogy a nyelvi napló stílusa valamivel formálisabb, illetve hangsúlyosabb benne az elemző-értékelő rész. Ennek részletesebb vizsgálatához három további szempont mentén bontottam fel a napló szerkezetét (lásd 1. ábra).

1. ábra: A nyelvi napló értékelő-elemző részének egységei, minta a 8. osztályban

Mindegyik szerkezeti egységet külön is részleteztem annak érdekében, hogy a tanulók pontos képet kapjanak arról, milyen tartalmi elemeket szükséges megjeleníteniük a bejegyzéseikben.

A nyolcadik osztályos kutatás során a szóalkotásmódok és a nyelvi adatok eredete álltak a vizsgálat középpontjában, így ezt többször is kiemeltem a megbeszélés során. Ezután részletesen megbeszéltük, hogy hogyan is kell nyelvi naplót készíteni. Felhívtam a tanulók figyelmét arra, hogy lehetőség szerint törekedjenek minél változatosabb nyelvi jelenségek azonosítására. Arra biztattam őket, hogy ne csupán a szavak szintjén gyűjtsenek példákat, hanem – amennyiben módjukban áll – a hangok és a mondatok szintjén megfigyelhető sajátosságokat is rögzítsék. A feladat szövege a következő volt (4):

(4)
Készíts 5 bejegyzéses nyelvi naplót olyan kifejezésekről/mondatokról/szokatlan kiejtésről vagy írásmódról/köszönési módról/megszólításról, amiket az interneten hallottál/láttál! Olyan is lehet, hogy egy barát, ismerős, családtag hallotta/látta és a te segítségedet kérte abban, hogy mit jelent. Bármilyen internetes platformról származhat, TikTok, Instagram, Twitch, Messenger, online játékok stb.

Egy bejegyzés tartalma/szerkezete:
1. Dátum, helyszín, körülmények (Hol és mikor hallottad/láttad a nyelvi jelenséget? Te találkoztál a nyelvi jelenséggel vagy egy ismerősöd/családtagod? Olvastál, üzenetet írtál, csak úgy neteztél, játszottál, beszélgettetek stb., amikor a nyelvi jelenséggel találkoztál?)
2. Nyelvi jelenség leírása
3. Értelmezés (Mit jelent? Milyen eredetű? Mi a véleményed a választott nyelvi jelenségről?)

A nyelvi napló készítése során további fontos szempont az, hogy a diákok elemezzék az általuk vizsgált nyelvi jelenségeket, azonban a korosztályra és a feladat újszerűségére való tekintettel nem vártam el a tanulóktól, hogy ezt megtegyék a jelenlegi kutatás során. A diákok az útmutatót elektronikus formában is megkapták, amelyhez több mintabejegyzést is csatoltam különböző nyelvi jelenségekről, a megfogalmazást és az értelmezést a nyolcadik osztályosok nyelvi tudásához igazítva, hogy a tanulók pontosabb képet kapjanak arról, milyen formában kell elkészíteniük a saját nyelvi naplóikat.

A diákok a nyelvi naplókat beadandó feladatként készítették el, amelyet választhatóan digitális formában (Word-dokumentumként) vagy kézzel írott változatban adhattak le. A feladat teljesítésére két hét állt rendelkezésükre. Az értékelés során a tartalmi és formai követelményeknek megfelelő munkákat jeles érdemjeggyel díjaztam, míg a különösen igényes, kiemelkedő színvonalú naplók két jeles osztályzatot kaptak.

5. A kutatás eredményei

A vizsgálat során összesen 14 nyelvi napló készült el, melyek közül hat kézzel írt, nyolc pedig digitális formában került benyújtásra. A diákok összesen 60 bejegyzést készítettek, azonban nem minden résztvevő teljesítette a meghatározott öt bejegyzésre vonatkozó elvárást: néhány napló csak négy, illetve három bejegyzést tartalmazott.

5.1. A nyelvi naplók adatainak csoportosítása a nyelvi jelenség típusa alapján

A nyelvinapló-bejegyzések a nyelv különböző szintjeihez kapcsolódó megfigyeléseket tartalmaznak, így ezek a nyelvi szintek alapján rendszerezhetők. Ludányi Zsófia pedagógusjelölt hallgatókkal végzett vizsgálatában nagy többségében (~90%) a lexémák szintjén jelentek meg a nyelvi reflexiók, ezen belül is főként szinonimákat észleltek az adatközlők (Ludányi 2020). A nyolcadikos diákok munkái is hasonló arányt mutatnak, az általuk készített bejegyzések mindegyike a lexémák szintjén megfigyelhető érdekes nyelvi jelenséggel, neologizmusokkal foglalkozik, túlnyomó részük angol szókölcsönzés formájában jelenik meg. A diákok munkáiban háromféle csoportosítási módot lehet azonosítani. A kifejezéseket adatolt írásmóddal közlöm, melyek eltérhetnek a helyesírási normától.

Az első csoportba a képzett szavak tartoznak, például *like-ol*, jelentése: 'valakinek tetszik egy kép valamilyen közösségi oldalon'; *addol*, jelentése: 'ismerősnek hozzáad Snapchaten'; *flexel*, jelentése: 'dicsekszik valamivel'; *bannol*, jelentése: 'kitilt a chatről egy játékban'; *cheatel*, jelentése: 'csal valamilyen játékban'.

A második csoportban olyan átvételek találhatóak, melyekben nem következett be változás a forrásnyelvhez képest, például *ghosting*, jelentése: 'valakivel megszakítani a kapcsolatot magyarázat nélkül'; *wannabe*, jelentése: 'olyanok, akik szeretnének valamilyenek lenni, valakire hasonlítani, de ez valamilyen oknál fogva (pl.: hiányos képességeik miatt) nem sikerül'; *slay*, jelentése: 'dicséretként használják'; *bop*, jelentése: 'a jó zenére, a zene pozitív tulajdonságára utal'; *creeper*, jelentése: 'olyan személy, akitől az embernek borsódzik a háta, vagy akiből simán kinézi, hogy zaklat másokat'.

A harmadik csoportban a rövidítések és mozaikszavak találhatóak, például *bro*, jelentése: 'tesó, haver'; *bae*, jelentése: 'párkapcsolati értelemben barát/barátnő'; *afaik* (*as far as I know*), jelentése: 'tudtommal'; *ong* (*on God*), jelentése: 'esküszöm'; *ngl* (*not gonna lie*), jelentése: 'nem fogok hazudni'.

5.2. A nyelvi naplók adatainak csoportosítása a bejegyzések kifejtettsége alapján

A bejegyzések kifejtettsége alapján három kategóriát különítettem el. A példákban bemutatott naplórészletek helyesírását és stílusát nem módosítottam, azokat az eredeti formájukban közlöm. Az első kategóriába azok a naplók kerültek, amelyek nem feleltek meg az útmutatóban megadott formai és tartalmi elvárásoknak, nem voltak kellőképpen kifejtettek. Összesen két ilyen munka érkezett be. Ezekben a bejegyzésekben hiányzott a dátum, a nyelvi jelenség megfigyelésének körülményei, a személyes vonatkozás, valamint az értelmezés. A tanulók csupán a választott nyelvi jelenséget és annak definícióját tüntették fel, az alábbi formában (5):

(5) *boomer*
angol, jelentése: a második világháború után született, baby boom generáció tagjai, friss, lesajnáló értelemben: olyan idős, idősödő ember, aki nem értheti a fiatalokat

A második kategóriába azok a munkák kerültek, amelyek formailag és tartalmilag követték az útmutatóban megadottakat és a mintabejegyzéseket, szerepelt a dátum és a nyelvi jelenség megfigyelésének körülményei, a diákok magyarázatot is fűztek, ám a személyes vonatkozás hiányzott. Összesen hat ilyen napló érkezett be, az alábbi példán látható módon (6):

(6) Ma, amikor végeztem a másnapi dolgozatokra való készüléssel, és végre pihenhettem, megláttam, hogy a telefonom jelez. A TikTok alkalmazáson belül kaptam egy meghívást attól a lánytól, aki a horgolást segíti megtanulni az embereknek. A „*live*-jába" hívott meg, amelyet én elfogadtam.

Értelmezés: A „*live*" azt jelenti, hogy élő adás. Az élő adásban az emberek tudnak kérdezni attól a személytől, aki ezt elindította, és ő is tud nekik válaszolni.

A harmadik kategóriában azok a munkák találhatóak, melyek eleget tettek a formai és tartalmi követelményeknek, a diákok megadták a nyelvi jelenség észlelésének körülményeit, magyarázattal is ellátták, illetve személyes vonatkozást is csatoltak az értelmezéshez. Összesen hat ilyen napló szerepel ebben a csoportban, alább olvasható a teljes bejegyzés (7):

(7) 2022 november végén találkoztam vele az interneten. Éppen egy zene elemző videót nézhettem, mikor először hallottam.

A *bop* szó angol eredetű szó, ami azt jelenti, hogy „dance to pop music". Viszont ezt a szót nem ebben az értelemben használják sem a magyar, sem az angol szövegekben.

A *bop* egy jó zenére utal, a zene pozitív tulajdonságára utal. Én ezt a szót nagyon szeretem használni, mivel csak jó kimondani. Ezen kívül én sokat beszélek zenéről így ezt a szót sokszor használom.

5.3. Az adatok csoportosítása a különböző diákok bejegyzéseiben talált ismétlődő kifejezések alapján

Az utolsó kategóriába azok az adatok kerültek, amelyek több diák munkájában is szerepeltek. Ezen kifejezések mindegyike angol szókölcsönzés formájában van jelen, többségében mozaikszavak, például: *idc (I don't care)*, jelentése: 'nem érdekel'; *10q* (thank you), jelentése: 'köszönöm'; *gg* (*good game*), jelentése: 'játékban akkor írtuk amikor elkezdődött a játék, ilyenkor mindenkinek az adott ember élvezetes és szabályos játékot kívánt. Ha valaki ezt akkor írta amikor vége lett a játéknak akkor megdicsérte a többi játékos, hogy szépen játszottak'; *asap* (*as soon as possible*), jelentése: 'amilyen gyorsan csak lehet, minél hamarabb'; *idk* (*I don't know*), jelentése: 'nem tudom'.

6. Következtetések

A vizsgálat célja az volt, hogy feltárjam, milyen tapasztalatokkal jár a nyelvi napló módszerének alkalmazása az általános iskola felső tagozatában, különösen az internetes nyelvhasználat témakörének feldolgozása során. Az eredmények alapján értékelhetővé vált, hogy a tanulók miként viszonyulnak ehhez a reflektív, problémaalapú megközelítéshez, valamint milyen típusú nyelvi jelenségeket emelnek ki saját megfigyeléseik során.

6.1. Milyen tapasztalatok születtek a témakör nyelvi naplóval történő feldolgozása során?

A kapott adatokból megállapítható, hogy az angol eredetű kifejezések dominanciája szinte teljes körű: az összesített adatok szerint ezek aránya megközelíti a 100%-ot. Ez az eredmény összhangban áll korábbi, középiskolás diákok körében végzett vizsgálatommal, amely a TikTok-szleng nyelvhasználatát vizsgálta, és amelyben szintén jelentős arányban (41%) fordultak elő angol kölcsönszavak (Tóth 2023). Ez alapján az állapítható meg, hogy a fiatalabb diákok körében sokkal elterjedtebbek az angol eredetű a kifejezések, szívesebben használják őket, a bejegyzéseik magyarázatából kiderül az is, hogy mindennapi kommunikációjukba is beépítik (8):

(8) Nekem az egyik barátom ezt a kifejezést [10q] gyakran használja, főleg akkor hogyha elküldöm neki a tananyagot és megköszöni.

Az elemzett adatok között több olyan kifejezés is előfordult, amely több tanuló naplójában is megjelent. Ennek egyik lehetséges magyarázata, hogy a vizsgálatban részt vevő diákok szoros baráti közösséget alkotnak, amelynek nyelvhasználati normái és szókincse közösen formálódik, ez tükröződik nyelvi naplóikban is.

6.2. Milyen tapasztalatok születtek a nyelvi napló használatával kapcsolatban az általános iskola felső tagozatában?

A nyolcadik osztályos diákok alapvetően pozitívan fogadták a nyelvi napló módszerét. Bár a feladat teljesítése nem volt kötelező, a tanulók többsége mégis elkészítette a naplót. A beérkezett anyagok feldolgozása során kiderült, hogy számos értékes és tartalmas bejegyzés született. Ugyanakkor a tapasztalatok azt mutatják, hogy a módszer hatékonyabb alkalmazásához célszerű lenne fokozatosabb bevezetést alkalmazni, valamint több tanórát biztosítani a felkészítésre. Emellett indokoltnak tűnik olyan kiegészítő feladatok beépítése is, amelyek szintén az internetes nyelvhasználat témakörét dolgozzák fel.

7. Összegzés

Kutatásomban azt elemeztem, hogyan dolgozhatók fel az internetes nyelvhasználat jellemzői a nyelvi napló módszerének segítségével. A vizsgálat a nyelvmenedzselés-elméletre épül, amely jól illeszkedik a kutatásalapú tanulás modelljéhez. Ez lehetőséget teremt arra, hogy a diákok az anyanyelvi órákon a valós életből vett, saját példáikkal találkozzanak, és ezekkel dolgozzanak, ami motiváló hatással lehet rájuk. A kutatásban az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem gyakorlóiskolájának 8. A osztályos tanulói vettek részt, az internetes nyelvhasználat és a szóalkotásmódok témakörében készítettek naplókat.

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a nyolcadik osztályos tanulók internetes nyelvhasználatában meghatározó szerepet töltenek be az angol eredetű kifejezések. A szóalkotásmódok közül elsősorban a mozaikszavak és rövidülések dominálnak. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a tanulók nem minden esetben azonosították a szóalkotásmódokat, ezért számukra kiegészítő feladatokat javasoltam ennek pótlására. A bejegyzések tartalmán keresztül jól nyomon követhető, hogy az adott tanulócsoportot milyen témák és kérdések foglalkoztatják, így a nyelvi napló hatékonyan alkalmazható a fent említett témakörök tanításának kiegészítő módszereként. További kutatásaimban és tanári gyakorlatomban célom a módszer más témakörökben való kipróbálása is. Míg a jelen kísérletben elsősorban a meglévő ismeretek felmérésére és összefoglalására használtam, a jövőben a nyelvi napló alkalmazása a tananyag bevezetésének vagy akár a számonkérésének az eszközeként is hasznosítható lehet.

Irodalom

Anderson, Ronald D. 2002. Reforming science teaching: What research says about inquiry. *Journal of Science Teacher Education* 13/1: 1–12. https://doi.org/10.1023/A:1015171124982

Domonkosi Ágnes – Imrényi András – Jánk István – Kalcsó Gyula – Ludányi Zsófia – Rási Szilvia – Takács Judit – H. Tomesz Tímea 2022. Problémaalapú anyanyelvi nevelés – használatalapú gyakorlatok. In Jánk István – H. Tomesz Tímea– Domonkosi Ágnes (szerk.): *A digitális oktatás nyelvi dimenziói. Válogatás a PeLiKon2020 oktatásnyelvészeti konferencia kerekasztal-beszélgetéseiből és előadásaiból*. Eger: Líceum Kiadó. 13–34. https://doi.org/10.17048/PeLiKon2020.2022.13

Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2020a. A nyelvmenedzselés-elmélet lehetőségei az anyanyelvi nevelésben. In Hoss Alexandra – Viszket Anita (szerk.): *Találkozások az anyanyelvi nevelésben 4. Hasonlóságok és különbözőségek a nyelvben és az anyanyelvi nevelésben.* Pécs: PTE BTK Nyelvtudományi Tanszék, Lingua Franca Csoport. 41–50.

Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2020b. Problémaalapú szemlélet az anyanyelvi nevelésben. In Istók Béla – Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): *Tankönyvkutatás – fordított tankönyvek – kétnyelvűség: A Variológiai Kutatócsoport 9. nemzetközi tankönyvkutató konferenciájának tanulmányai*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kara. 177–192.

Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2022. A nyelvi napló mint problémaalapú gyakorlat. *Anyanyelv-pedagógia* 15/3. https://doi.org/10.21030/anyp.2022.3.11

Domonkosi Ágnes – Ludányi Zsófia 2023. A problémaalapú szemlélet lehetőségei a helyesírás tanításában. In Istók Béla, Lőrincz Gábor – Török Tamás – Baka L. Patrik (szerk.): *A helyesírás-tanítás aktuális kérdései. Az SJE TKK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke mellett működő Variológiai Kutatócsoport XII. nemzetközi tudományos szimpóziumának tanulmánykötete.* Révkomárom: Selye János Egyetem. 43–53.

Jernudd, Björn H. – Neustupný, Jiří V. 1987. Language planning: for whom? In Laforge, Lorne (ed.): *Proceedings of the International Colloquium on Language Planning.* Québec: Les Press de L'Université Laval. 69–84.

Kádár Edit – Kocsis Ágnes – Szabó Veronika – Viszket Anita – Zs. Sejtes Györgyi. 2022. A kutatásalapú anyanyelvi nevelés. In Jánk István – H. Tomesz Tímea – Domonkosi Ágnes (szerk.): *A digitális oktatás nyelvi dimenziói: Válogatás a PeLiKon2020 oktatásnyelvészeti konferencia kerekasztal-beszélgetéseiből és előadásaiból.* Eger: Líceum Kiadó. 69–83. https://doi.org/10.17048/PeLiKon2020.2022.69

Kimura, Goro C. 2014. Language management as a cyclical process: A case study on prohibiting Sorbian in the workplace. *Slovo a slovesnost* 75/4: 225–270.

Lanstyák István 2008. *Próbaszócikkek.* 5. Alkalmazott Nyelvészeti Műhelytalálkozó. Budapest, 2008. szeptember 18–19.

Lanstyák István 2010a. A nyelvi problémák típusai. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/1: 23–48.

Lanstyák István 2010b. A nyelvi problémák kezelése. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 12/3: 53–76.

Lanstyák István 2018. *Nyelvalakítás és nyelvi problémák.* Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet – Gramma Nyelvi Iroda.

Ludányi Zsófia – Domonkosi Ágnes – Kocsis Ágnes – Jakab Dorottya 2022. A nyelvi menedzselés szemlélete és a nyelvi tanácsadás. In Deme Andrea – Kuna Ágnes (szerk.): *Tanulmányok a nyelvészet alkalmazásainak területéről.* Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 73–107.

Ludányi Zsófia 2020a. Nyelvi menedzselés és nyelvi tanácsadás. Helyzetkép, lehetőségek, feladatok. *Magyar Nyelvőr* 144/3: 318–345. https://doi.org/10.38143/Nyr.2020.3.318

Ludányi Zsófia 2020. A nyelvi variativitás vizsgálata pedagógusjelölt hallgatók nyelvi naplóiban. In Lőrincz Gábor – Domonkosi Ágnes (szerk.): *Stílus – variativitás – műfordítás. Köszöntő kötet Lőrincz Julianna 70. születésnapjára.* Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar. 195–204.

Nagy Lászlóné 2010. A kutatásalapú tanulás/tanítás ('inquiry-based learning/teaching', IBL) és a természettudományok tanítása. *Iskolakultúra* 20/12: 35.

Nekvapil, Jiří 2009. The integrative potential of Language Management Theory. In Nekvapil, Jiří – Sherman, Tamah (eds.): *Language management in contact situations: Perspectives from three continents.* Frankfurt am Main: Peter Lang. 1–11.

Neustupný, Jiří V. 2003. Japanese students in Prague: Problems of communication and interaction. *International Journal of the Sociology of Language* 162: 125–143. https://doi.org/10.1515/ijsl.2003.033

Sherman, Tamah 2007. Language management on the front lines: A report from Dunajská Streda Language Management Workshop. In Muraoka, Hidehiro (ed.): *Language Management in Contact Situations 5: Report on the Research Projects 154.* Chiba: Chiba University Graduate School of Humanities and Social Sciences. 67–77.

Szabómihály Gizella 2005. Nyelvművelés – nyelvtervezés – nyelvi menedzselés. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 7/4: 67–75.

Szabómihály Gizella 2007. A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelvalakításban. In Domonkosi Ágnes – Lanstyák István – Posgay Ildikó (szerk.): *Műhelytanulmányok a nyelvművelésről*. Dunaszerdahely, Budapest: Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó. 52–67.

Szerdi Ilona 2018. Szófajtani gyakorlatok netnyelvi példákkal. In Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.): *A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdései és oktatási segédletei*. Komárom: Selye János Egyetem. 238–248.

Tóth Anna 2022. *Bruh girl, pov, zsafornetti – TikTok-szleng a középiskolások nyelvhasználatában.* TDK-dolgozat. Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem.

Tóth Anna 2023. Bruh girl, pov, zsafornetti – TikTok-szleng a középiskolások nyelvhasználatában. In Balázs László (szerk.): *Fenntarthatóság a kommunikáció oktatásában*. Budapest: Hungarovox Kiadó. 89–98.

Tóth Anna 2024. *A nyelvi napló mint problémaalapú módszer az általános iskolai anyanyelvi nevelésben.* Szakdolgozat. Eger: Eszterházy Károly Katolikus Egyetem.

Veszelszki Ágnes 2017. *Netnyelvészet. Bevezetés az internet nyelvhasználatába*. Budapest: L'Harmattan.

Wenning, Carl J. 2005. Levels of inquiry: Hierarchies of pedagogical practices and inquiry processes. *Journal of Physics Teacher Education Online* 2/3: 3–11.

Wenning, Carl J. 2007. Assessing inquiry skills as a component of scientific literacy. *Journal of Physics Teacher Education Online* 4/2: 21–24.

Internetes hivatkozások

W1: https://hun-ren.hu/tudomanyos_hirek/sikerrel-zarult-az-nytk-ujitas-jatekossag-onkifejezes-a-nyelvhasznalatban-a-nyelvi-ujszeruseg-es-ertelmezese-kozepiskolasok-nyelvi-naploiban-idei-palyazata-107175 (2025. 09. 17.)